

A KRITIKA KRITIKÁJA – AVAGY REHAB AZ EPIKUS SZÍNHÁZI NÉZŐ FELSZABADULÁSÁRÓL

Szerző: **JUHÁSZ Péter**, II. évfolyam (nis.son95@gmail.com)

Témavezető: **Dr. BAGI Zsolt**, PhD egyetemi adjunktus

Intézmény: Pécs Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar, Filozófia és Művészetelmélet Intézet,
Esztétika és Kulturális Tanulmányok Tanszék, Pécs

Kerényi Károly Szakkollégium

A kutatásom főtémája Jacques Rancière és Bertolt Brecht színházesztetikája, azon belül is a színpadi kép és a nézői aktivitás korrelációja. Azonban a jelen dolgozat célja nem csupán a néző, színház és esztétika viszonyáról szól. Jóllehet, a dolgozat alapvetően a fenti három fogalomra támaszkodik, de nem kizárólagos művészeti terminusokként tárgyalja őket. Köszönhetően az esztétika rancière-i rehabilitálásának, az esztétika nem mindössze azt a szaktudományt jelenti, amelynek tárgya a művészet vizsgálata. Az esztétika – Rancière-nél és a jelen dolgozatban egyaránt – egy sajátos rendszer, amely meghatározza, hogyan viszonyul egymáshoz a cselekvés, az alkotás, az észlelés és a gondolkodás a művészet formáin belül.

Ez az általános meghatározás kiterjeszti az esztétikát a hagyományos határain túlra, hogy magába foglalja a társadalmi lét szférájában működő paradigmákat is. A néző innentől nincs bezárva a színház kőfalai közé, és nemcsak a színpaddal szembe(n)néz.

Azonban a dolgozat alapvetése, hogy a rancière-i színházesztétika hangsúlyos, de nem egyedüli eset az esztétikatörténet során. Az efféle kritikai művészetkoncepciók közül a legismertebb talán Bertolt Brecht *epikus színháza*. Brecht szakítani kívánt a platóni színházzal, az illúzió és a passzivitás színházával. Fel akarta szabadítani a nézőt a helyzetéből, amelyben csendben eltűri az illúzió hazugságait. Brecht szándékosan szétrombolt minden színpadi illúziót, hogy ezzel felébredesse a nézőt, és aktív gondolkodó lényé tegye.

A dolgozat lényeges következtetése, hogy a brechti színház nem tud kilépni az általa kritizált színház platonikus logikájából, mivel az epikus koncepció problémája, hogy Brecht nem tagadta meg a platóni színház tudatlan nézőjét, helyette elmondta neki, hogy tudatlan.

Ezt a kísérletet ugyan Rancière maga is megteszi *A felszabadult néző* (2011) című művében, a dolgozat egésze viszont azt kívánja bemutatni, hogy Rancière nemcsak megvalósítja a színházi néző felszabadulásának lehetőségét, de bizonyítja is a külső felszabadítás szükségességét. Összességében rehabilitálja a néző saját pozícióját, eleve felszabadult állapotát. Ez lenne a kritika kritikája. Az az esztétikai program, amelyben Rancière visszaadja a túlpozicionált nézőnek a maga egyszerűségét.

Kulcsszavak: Jacques Rancière, Bertolt Brecht, kritikai művészetelméletek, színházesztétika, epikus színház, felszabadult néző

THE CRITICISM OF CRITICISM – OR REHAB ABOUT THE EMANCIPATION OF SPECTATOR IN EPIC THEATRE

Author: Péter JUHÁSZ, second-year student (nis.son95@gmail.com)

Supervisor: Dr. Zsolt BAGI, PhD senior lecturer

Institution: University of Pécs, Faculty of Humanities, Institute of Philosophy and Theory of Art,
Department of Aesthetics and Cultural Studies, Pécs

Kerényi Károly College for Advanced Studies

The main topic of my research project is the aesthetics of theatre of Jacques Rancière and Bertolt Brecht, especially the correlation of theatrical image and spectator activity. The aim of this paper, however, is not unequivocally about the relationship between the spectator, theatre, and aesthetics. Although the paper is based on these three concepts, it does not discuss them as exclusive art terms. Due to the Rancièreian rehabilitation of aesthetics, the term does not mean just “science of art”. According to Rancière, and my thesis as well, aesthetics is a particular structure which determines how the action, the creation, the perception, and the thinking within the forms of art relate.

This general definition extends aesthetics beyond its own traditional boundaries to include paradigms of the social-political sphere. From this point, the spectator will not be locked in stone walls of the theatre and will not just face (*vis-à-vis*) the stage.

In fact, the Rancièreian aesthetics of theatre is a significant but not an isolated case in the history of aesthetics. The best-known concept of these kinds of critical theories of art is Bertolt Brecht’s *epic theatre*. Brecht wanted to break with Platonic theatre, the place of illusion and passivity. He tried to release the spectator. From this position, the spectator will just silently tolerate the lies of scenic illusion. Brecht deliberately destroyed any illusion on stage to awaken the spectator and make it an active, thinking being. The paper concludes that epic theatre could not break with the criticized Platonic logic because Brecht did not deny the Platonic theatre’s ignorant spectator, he postulated the basic ignorance of the spectator instead.

Rancière concludes the same proposition in *The Emancipated Spectator* (2010) but the whole paper wants to demonstrate that the French philosopher does not just open the door to emancipate the spectator. He also proves that ‘external’ release is unnecessary and rehabilitates the spectator’s own, already emancipated position. It is the criticism of criticism. This is the aesthetic program in which Rancière rehabilitates in the over-positionalized spectator its own simplicity.

Keywords: Jacques Rancière, Bertolt Brecht, critical theories of art, aesthetics of theatre, epic theatre, emancipated spectator